

Arxiu històric FUNDACIÓ JAUME BOFILL

Aproximació al tema: Presència de Catalunya en les Relacions Internacionals (1714 – 1939)

Albert Rossich

FEBRER 1971

SUMARI

PÒRTIC	3
JUSTIFICACIÓ	4
DE LA GUERRA DE SUCCESSIÓ A LA DEL FRANCÈS (1714-1814)	7
Missatge al rei de la Gran Bretanya	7
Formació de la Junta Superior del Principat	8
L'actuació dels afrancesats	9
FEDERALISME, INTERNACIONALISME, SEPARATISME (1814-1931)	11
Les iniciatives individuals	12
La carta al rei dels Hel·lens	14
La Guerra europea i les seves conseqüències	16
L'ideal ibèric i els partits catalanistes	18
Les Internacionals Obreres	22
Els partits catalans i la Societat de Nacions	24
L'aventura internacional de Francesc Macià	29
EL PERÍODE DE LA GENERALITAT (1931-1939)	33
Més sobre l'ideal ibèric	34
El P.S.U.C. i la Tercera Internacional	37
Actuació internacional de la Generalitat	41
La Unió Democràtica de Catalunya, l'Església i la guerra ..	46

1

"Al hablar de las reivindicaciones nacionales catalanas queremos tan sólo recordar la realidad histórica secular de la cultura catalana y de su expresión política. Es un nacionalismo de pueblo oprimido que aspira a la autodeterminación para su marse a los pueblos hermanos de toda España, igualmente oprimidos, igualmente necesitados de su libertad de expresión política, para alcanzar una reestructuración que esté más de acuerdo con los anhelos de todos ellos, y dentro de los principios de la nueva Organización Internacional. "No-sotros los pueblos..." dice el encabezamiento de la Carta de San Francisco. Pues bien: a su lado, otros pueblos; pero no los genocidas, sino los pueblos. Y ahora uno de ellos, el pueblo catalán, pequeño e indomable, pacifista y universalista, se dirige a los representantes de los felices pueblos que se sienten representados, para expresar su derecho a la libertad como pueblo y también el derecho de cada hombre a la plenitud de su vida cultural, social y política" (Joan CUATRECASAS, Las Leyes de la U.N. y Cataluña, dins Libro Blanco de Cataluña, Ediciones de la Revista Catalunya, Buenos Aires, 1956, p. 150).

JUSTIFICACIÓ

La presència de Catalunya en les relacions internacionals s'ha desenvolupat històricament en condicions ben diverses, i sovint podem dir que ha estat insignificant. Caldrà començar aquest assaig afirmant que Catalunya, com a tal, només ha pogut sostenir unes relacions internacionals normals quan ha estat independent o s'ha vist representada per una institució política pròpia. Fora d'aquests casos no es pot parlar amb propietat de relacions internacionals de Catalunya, tot i que són molt reveladores les iniciatives de partits i organitzacions que han hagut, o han volgut, tractar a l'estranger de temes polítics, econòmics i culturals. Amb tot, aquella afirmació no és tan elemental com sembla; alguns països que no són independents tenen actuacions ben concretes en el marc de les relacions internacionals: Ucraïna i Bielorússia estan representades com a tals a l'O.N.U., i Escòcia i el País de Gal·les ho són en diversos organismes esportius internacionals, per posar dos exemples ben diferents.

Al llarg d'aquest treball, em proposo de passar revista a una sèrie de qüestions que van des de l'actuació de Catalunya com a institució de Dret Públic en el terreny internacional a partir de la guerra de Successió, a les temptatives de desbordar les limitacions jurídic-institucionals a la intervenció catalana a l'exterior, sigui en el terreny polític o l'econòmic i cultural. També voldria recollir aquí les idees i les actuacions dels nostres partits polítics en matèria de relacions internacionals, d'acord o no amb les possibilitats reals que la Constitució de l'Estat o l'Estatut de Catalunya ha reconegut al nostre país d'actuar en el sentit que ens ocupa, i treure'n les conclusions oportunes.

M'hauria agradat, a propòsit d'això, iniciar una anàlisi jurídica sobre les possibilitats que té avui Catalunya de desenvolupar alguna forma de política internacional pròpia. Però l'excel·lent estudi Comunitat autònoma i política internacional. Una nota prospectiva sobre el cas català, publicat fa poc a la revista "Taula de Canvi" i al qual em referiré més endavant, me n'eximeix. Em centraré, doncs, en la relació de les activitats catalanes en l'ordre internacional des de 1714, època a partir de la qual Catalunya perd la seva independència política.

El tema, però, és tan vast que cal assenyalar uns límits a aquest treball; recollir tota la informació sobre qualsevol actuació política, econòmica i cultural a l'estranger feta per catalans ja sobrepassaria el marc d'una llarga tesi doctoral. Per això m'he centrat especialment en aquell primer aspecte, el polític. Amb tot, un estudi definitiu exigiria un esforç de buidatge sistemàtic de llibres, opuscles i revistes reunits en diversos arxius que, ara com ara, no he pogut fer. Com faig constatar al títol del treball, en aquest estudi no s'ha de veure sinó una primera aproximació al tema.

Tot i això, no he volgut tampoc adoptar criteris gaire restrictius en la recollida de material, ja que, tenint en compte les mínimes possibilitats institucionals de Catalunya per actuar en el terreny internacional, totes les actituds en aquest sentit són significatives. Però, naturalment, no cometré la demagògia —o la plaserteria— de considerar relacions internacionals les que es puguin donar entre nacions que es troben actualment dintre l'Estat espanyol. Tampoc, llevat d'alguna excepció que quedarà justificada, no consideraré l'actuació política de catalans a l'estranger si només actuen en nom de l'estat, malgrat que personalitats tan rellevants com Josep Carner o Lluís Nicolau d'Olwer, per exemple, hagin estat cònsol el primer i ambaixador el segon. En rigor, en canvi, caldria considerar relacions internacionals les que s'han mantingut amb la Catalunya Nord, Andorra o l'Alguer. Però el veïnatge i la comunitat de cultura les fa sovint poc reveladores d'una voluntat autèntica de projecció de Catalunya en el món. No m'hi referiré, doncs, tant com podria fer-ho.

L'objecte d'estudi escollit és important, perquè, probablement, en un món sotmès a la política de blocs i amb la influència decisiva del capitalisme multinacional, la independència real d'un país i l'accés del poble al poder polític i econòmic només es poden mesurar a partir de l'anàlisi de les relacions internacionals que manté aquest poble. I perquè crec que és una forma clara d'opressió nacional que un poble sigui subrogat per un altre en les relacions internacionals. I això no és retòrica buida: un estudi aprofundit dels textos catalans sobre política internacional -que aquí no he pogut fer sinó de passada- ens faria veure com algunes idees repetides van configurant l'existència d'un pensament català original basat en l'europèisme, la neutralitat i el federalisme.

En aquest sentit, la valoració dels programes dels partits polítics, però potser encara més llurs actuacions més o menys anecdòtiques, ens permetran de treure conclusions interessants, tot i que -insisteixo- no he pretès ser exhaustiu. Malgrat això, he corregut el risc d'incloure en el treball bastants documents recollits per mi, encara que sé que el fet que siguin tan dispersos -sobretot els que són d'història estrictament contemporània- pot donar globalment una imatge falsa del tema. Com que no hi ha, que jo sàpiga, cap treball monogràfic sobre aquesta qüestió, he preferit documentar totes les dades o textos que hi apareixen, a risc d'enfarfegar la lectura. Finalment, vull afegir que en aquesta primera aproximació he treballat, en allò que fa referència a opuscles i material abans clandestí, damunt el meu arxiu particular. En canvi, sempre que els textos que dono es troben transcrits en llibres, n'apareix la referència en nota.

DE LA GUERRA DE SUCCESSIÓ A LA DEL FRANCÈS (1714-1814)

Abans de la pèrdua de la Guerra de Successió, Catalunya era, de iure, un estat independent. En pertànyer, però, a una comunitat molt més àmplia, la monarquia dels Austries, la seva política internacional coincidia amb la dels països que en formaven part. Però en totes les èpoques de conflicte amb l'autoritat reial, aquella independència política es manifesta nítidament i espontàniament. La Guerra dels Segadors (1640-1653) i la Guerra de Successió (1705-1714) van provocar el desplegament d'una gran activitat diplomàtica.

Perduda aquesta guerra, i malgrat els esforços dels ambaixadors catalans prop dels aliats per forçar unes condicions de pau honroses, Catalunya -com la resta dels territoris de la Corona d'Aragó- perd totes les seves institucions de Dret Públic i s'inicia una repressió ferotge. Des d'aquest moment el nostre país no tindrà reconeguda cap competència en matèria de relacions internacionals. Tot el que es faci en aquest sentit haurà de provenir de la iniciativa privada o serà fruit de cojuntures excepcionals en situacions més o menys dramàtiques.

Missatge al rei de la Gran Bretanya

El record de la intervenció catalana en política exterior explica l'aparició d'un document adreçat al rei anglès en nom de "Lo Principat de Catalunya i la Ciutat de Barcelona", on es recorda l'aliança anglo-catalana i es demana la protecció de Catalunya per part d'Anglaterra. El text figura amb peu d'impremta d'Oxford, que deu ser fals, i cal suposar que és més un pamflet dirigit als catalans que no pas un autèntic missatge al rei d'Anglaterra. Però, encara que jo crec que la fórmula és merament retòrica, assenta un precedent gens menyspreable. Val la pena reproduir-ne el final:

RÉCORD DE L'ALIANÇA FET AL SERM.
JORDI AUGUSTO, REY DE LA GRAN BRETANYA:

(...) La Honra de V. R. M. reflectirà estar-nos obligat lo Regne d'Anglaterra, i incumbir molt al Rei la pública fe de son compliment. Qualsevol Consultor que persuadesca lícita la transgressió de Mútues Promeses, amb detriment de nostre Poble, enganya primerament al Rei a qui aconsella, que a la integritat de sos Contractants de bona fe. Lo fi de representar públicament a V. R. M. nostre Tractat és apellar a nostra Justícia i a l'Honor d'Anglaterra. Nos- tre obrar, a son temps, nos féu acreedors d'Anglaterra i de tota la major Aliança per la Llibertat de Catalunya, i lo present Tractat serà en tot temps un *Públic Monument* de nostra justícia. Lo que no complia aquella mal termi- nada Guerra ho pot satisfer una altra en què V. R. M. s'interessi; i lo que faltà al Congré d'Utrecht pot lograr-se en algun de nou en què sia igualment àrbitre lo poder d'Anglaterra i faci major sa glòria que publicaran nostres Annals de V. R. M.

La Divinitat prospere la Persona i el Govern de V. R. M.; tal com nosaltres preguem, per vostra protecció En... de Gener. Any de la Comuna Redempció, 1736; de Nostra Esclavitud, 22.

(Text de la reedició de la Biblioteca de «La Veu de Catalunya», nota prèvia de N. Font i Sagué, Barce- lona 1898) (1)

Formació de la Junta Superior del Principat

La invasió d' Espanya pels francesos i l'aixecament po- pular que se'n derivà varen crear una situació especial dins el govern de l'estat. L'absència d'una autoritat reconeguda i efec- tiva propicià l'aparició d'unes Juntes regionals de govern que pogueren assumir durant un temps competències extraordinàries. A Catalunya es formà una Junta Superior del Principat que consti- tufa el primer organisme autònom de govern català de l'època bor- bònica. Com a tal, intervingué en la política bèl·lica interna- cional. En tenim el testimoni que dóna la mateixa Junta:

"Ya desde el principio habia establecido esta Pro- vincia [Catalunya] sus relaciones de amistad con las Juntas, y Generales de Valencia y Aragon; relacion que luego extendió á las de Sevilla y otras. No menos fué uno de sus cuidados primeros el tratar treguas con los Comandantes de las fuerzas Británicas que navegaban en estos mares, y dirigirse despues á un armisticio y con- venio formal con aquella Nacion protectora de la revo- lucion Española; y de otra parte embió comisionados al Almirante Inglés que se hallaba en Mahon para pedirle los auxilios y socorros que pudiese facilitarnos." (Ma- nifiesto de la Junta Superior del Principado de Cata- luña, Imp. de Brusi, Tarragona, s.d. / 1810 /, p. 9).

En una altra reunió la Junta Superior decideix intervenir novament en el terreny internacional:

"En su segunda sesion determinó pues la Junta embiar comisionados á Gibraltar, Sicilia, Cerdeña y Malta, y luego á las Juntas de las demas Provincias, y á los Generales de los Exércitos de Aragon y Castilla para lograr socorros de Tropas y armas, á fin de evitar que por la conquista de Cataluña se abriese el paso el enemigo hasta el interior de la Península." (ob. cit., p. 12).

No sé si varen fer altres gestions en aquest sentit. En qualsevol cas, del redactat del text -que no he vist citat enlloc- se'n desprèn clarament que no hi ha una voluntat de recuperar la iniciativa de Catalunya en el terreny de la política internacional sinó una mera actuació subsidiària, imposada per les circumstàncies.

L'actuació dels afrancesats

Stricto sensu, no hauríem de tenir en compte les activitats dels catalans que es relacionaren amb França en l'època de l'annexió a l'imperi napoleònic. Al cap i a la fi, aquests afrancesats es relacionaven amb el seu estat. Però almenys caldrà tenir en compte el període d'independència catalana que dura de 1810 a 1812, malgrat que la presència de les forces d'ocupació francesa faci qüestionar aquesta pretesa "independència".

Sens dubte, la personalitat catalana més activa del període en aquest terreny és l'afrancesat Tomàs Puig, fervent defensor de la incorporació de Catalunya a França i, en tot cas, partidari de la independència absoluta del nostre país en relació amb Espanya. En aquest sentit redactà un Rapport présenté à Son Excellence, le Maréchal d'Empire Macdonald, Duc de Tarente, Gouverneur Général de la Catalogne, par le Docteur, Don Thomas Puig, Corrégidor de Gerone, en Mai, 1810 (2). La idea de Tomàs Puig, però, va més enllà, perquè allò que ell pensa és l'assoliment en el futur d'una gran Federació Europea:

"A imitacion de todas las naciones civilizadas de la Europa debiamos entrar presurosos en el sagrado circulo de la Federacion; establecer una paz perpétua con ellos y pertrecharnos contra los enemigos de la tranquilidad e ilustración. Esta grande obra del sistema federativo debia salvar la Europa y prepararla la felicidad! Sistema superior à los que ofrecian la enorme y desordenada masa de la Monarquia universal, la Apatia y choques sangrientos del feudalismo, las agitaciones continuas del EQUILIBRIO. El sistema federativo es fundado en medio del caos político por el grande Héroe [Napoleón]; que ha sabido contener la efervescencia de las ideas nuevas, y destruir la tenacidad de las antiguas. Sistema que unirá todos los Pueblos de Europa, como hermanos, por el mutuo interés y felicidad; por la Educación, Costumbres y Leyes, por la armonia que reynará entre el todo y sus partes, recibiendo à un mismo tiempo del Centro un ordenado impulso. " (Discurso pronunciado por Don Tomás Puig y Puig en la toma de posesion de la Regencia de la Audiencia de Barcelona, Arxiu Tomàs Puig, Documents 1811, ps. 8-9) (3).

FEDERALISME, INTERNACIONALISME, SEPARATISME (1814-1931)

El segle XIX és testimoni de l'aparició d'una teoria política que agafarà gran força a Catalunya: el federalisme. Ja hem vist que Tomàs Puig es manifestava partidari del que podríem anomenar 'federalisme europeu'. Però serà un altre ideal federal el que es proposarà insistentment des dels textos del catalanisme polític: la federació ibèrica. La propaganda d'aquesta doctrina, que obligava a la modificació del mapa polític de la Península, no va comportar generalment cap relació amb Portugal. Excepcionalment sí, com veurem; però els fets no sobrepassen l'anècdota. En realitat, quan es parlava de Federació Ibèrica es pensava molt sovint només en Espanya. Hi havia, com passa encara avui, una certa repugnància inconscient a utilitzar el nom d'Espanya o de Federació espanyola en oferir als catalans un projecte polític engrescador. Sigui com sigui, la idea d'unitat ibèrica servia per conjurar l'acusació de localisme i era sincerament sentida pels federalistes.

Tot i que el pensament polític català en matèria de relacions internacionals no és ben bé l'objecte d'aquest treball, no em sé estar de donar-ne unes breus referències. De fet, el federalisme català no es va preocupar mai, al segle XIX, de posar en pràctica aquell ideal de federació ibèrica; i encara menys de reservar per al futur Estat Català cap competència en matèria de relacions internacionals. L'intent de creació de l'Estat Català que havia de proclamar-se el 9 de març de 1873 (4) no comportà cap gestió a nivell internacional, ja que es pretenia simplement constituir un estat dintre la República Federal espanyola. I en el Projecte de Constitució que va aprovar per al futur Estat Català el Congrés Regional Federalista de Catalunya (2 de maig de 1883) només es reconeixien a aquest estat les "relacions amb los altres Estats regionals i amb la Federació" (5). Ni tan sols po-

dem adduir una anècdota com la d'aquella declaració de guerra feta pel Cantó Murcià contra el kàiser Guillem i l'Imperi alemany, i que satiritzava "La Campana de Gracia" el 3 d'agost de 1873 (6).

Les iniciatives individuals

Si no hi ha, doncs, cap intervenció catalana a l'estranger, en canvi, les idees existeixen. Però, com no podia ser d'altra manera, les iniciatives són individuals. Sembla que el primer a proposar la federació, o confederació, ibèrica fou Antoni Puigblanc, que parla de dividir la Península en "tres Estados independientes, además de Portugal, pero inseparablemente confederados (...) por exigirlo así su común posición local y su individual seguridad" (7). El text es publicà l'any 1835. Més tard, el 1852, el pintoresc i polifacètic Sinibald de Mas va fer imprimir un llibre, La Iberia, on propugnava un ideari paral·lel. L'obra fou traduïda "al portuguès per un insigne literat, que després fou ministre de Marina i Ultramar, José Mª Latino Coelho" (8). Ignasi Ribera, de qui caldrà parlar més endavant, explica l'impacte que el text va provocar: "Aquesta tentativa de propaganda iberista fou rebuda a Portugal amb manifesta hostilitat, emperò l'idea féu rotllo, i alguns entusiastes fundaren un diari, O Progresso, pera propugnar, ben esterilment per cert, per una causa perduda en el concepte public" (9).

També Pi i Margall s'havia declarat partidari de la Federació Ibèrica en els seus escrits, però no sé que iniciés cap acció envers Portugal tot i que ell sí que hauria pogut intervenir en aquest sentit, baldament fos en nom de tot l'Estat. De fet, és potser en un article del federalista Sanpere i Miquel on l'ideal ibèric es manifesta amb més rotunditat:

"La única forma lógica y admisible para conseguir la idea ibérica es la republicana federal; Portugal, como Cataluña, Aragón, Valencia, etc., constituirá un Estado independiente, autónomo (...). Resucitarán (...) los

antiguos Estados españoles, y moviéndose y girando libremente alrededor de un punto como los planetas de nuestro sistema giran y se mueven independientemente en derredor del sol, podremos todos dar libre rienda a la particular manera de sentir de los varios pueblos, hijos todos de una misma familia que pueblan la península. Este punto central, único, será la patria común, ¡Iberia!" (Salvador SANPERE I MIQUEL, La idea Ibérica en Portugal, dins "La Independencia", num. 945, 17 de juliol de 1872, ps. 4283-4288) (10).

Un altre destacat iberista fou Ignasi de L. Ribera i Rovira, de qui Santiago Russinyol deia que feia "unes temporades d'embaixador de Catalunya a Portugal i altres temporades d'embaixador de Portugal a Catalunya" (11). En efecte, Ribera no es limitava a fer propaganda iberista a Catalunya o dins l'Estat espanyol, sinó que anava sovint a Portugal a donar conferències sobre el tema. Això va provocar alguna vegada tensions diplomàtiques i recels. Fins i tot es va haver d'entrevistar amb el ministre portuguès de Negocis Estrangers per manifestar-li, naturalment en contra de la seva manera de pensar, que "si en alguns punts [les seves conferències] abordaren la qüestió política, fou sols en un punt de vista filosòfic, en el terreny exclusiu de l'idea, criticant el sistema unionistes i federalistes que s'han presentat tentant resoldre el problema iberic" (12). En els seus textos, Ribera es preocupà també de les repercussions comercials i econòmiques d'un tal pacte ibèric: Així, proposava "que ls governs i els pobles peninsulars s'interessessin per la mutual prosperitat economica, millorant els tractats de comerç, afavorint l'exportació agrícola a Portugal, i sobre tot la colonial, i l'industrial a Espanya, compensant-se així ls dos mercats iberics, facilitant aquesta reciprocitat amb l'establiment a Lisboa d'un centre importador d'articles manufacturats a Catalunya i a Barcelona un centre importador dels productes colonials portuguesos, d'on serien irradiats després per tot Espanya" (13). Bona part del seu pensament es publicà a Barcelona dins el llibre Iberisme, l'any 1907, amb un pròleg extens de Theophilo Braga.

Totes aquestes actuacions són ben significatives i, probablement, més significatives en l'ordre polític-internacional que altres activitats de catalanistes a l'estranger més conegudes, com per exemple les conferències que Valentí Almirall feia a Londres sobre Espanya i el problema català (14). I és que, com afirmava Theophilo Braga, "el problema polític de la península hispana es sempre internacional" (15). En certa manera, "el somni d'una federació hispànica o ibèrica és l'altra cara de l'autonomia demanada pels catalans fins a la desfeta del 1939" (16).

La carta al rei dels Hel.lens

L'any 1897 es produeix la primera manifestació col·lectiva, després de molts anys, d'intervenció en la política internacional. Un gran "nombre de representants de societats, corporacions i periòdics de Catalunya s'aplegaven al consolat de Grècia a Barcelona per tal de lliurar un missatge adreçat al Rei dels Hel.lens, testimoni d'admiració i simpatia per la lluita empresa a favor de Creta, que havia proclamat la seva anexió a la Grècia lliure. El missatge, enèrgic d'estil com s'adeia a aquells temps del nacionalisme romàntic, fou traduït, pel cònsol mateix, del català al grec literari modern. (...) El cònsol de Grècia a Barcelona era Antoni Rubió i Lluch." (17). La iniciativa havia estat d'aquest i el redactat original era de Prat de la Riba. El text deia així:

A VOS, REI DELS HEL-LENS, que, no per la corona que us cenyiren, sinó perquè heu sapigut escoltar lo bategar de l'ànima grega, sou símbol vivent de la terra hel·lènica, vos endrecen aquest missatge, en nom de la pàtria catalana, los que per dret propi representen son esperit perquè tenen plena consciència de la seva personalitat nacional.

No els mou l'agraïment, per justificat que sia, ni els empeny l'afecció de vella amistat. Lo poble català va rebre dels hel·lens la iniciació en la cultura; per ells va existir Empúries, primer centre d'atracció que ha tingut la raça catalana, prou poderós per a sotmetre a la seva influència les regions més allunyades del nostre territori nacional. Però, encara que no ens unissin lligams d'amistat i de parentiu; encara que no corregués per nostres venes sang de la que ens dugueren vostres mercaders, ni en restés gens en les vostres de la dels nostres almogàvers; encara que no guardéssim en la llengua catalana les

paraules que la vostra va deixar-li quan feia de mestra de les nacions; encara que «Catalunya» no us hagués enviat, per a mantenir la integritat de l'imperi grec, los mateixos guerrers que havien acabat l'empresa de la nostra independència; encara que ens oblidéssim de la sang catalana vessada a Bizanci quan los turcs varen assaltar-la; encara que ens recordéssim només de les estones en què ens hem tingut odi i en què han caigut abraonats grecs i catalans en los camps de batalla, us enviariem també los catalans d'avui lo testimoni de la nostra admiració. i aplaudiríem, amb tota l'ànima, vostra justíssima i heroica iniciativa a favor dels grecs de Creta.

Vos haveu fet apòstol d'una idea, quan los senyors dels grans estats d'Europa van fent de servidors de la injustícia i, porucs d'un daltabaix, impideixen l'expandiment d'una raça il·lustre.

Aqueixa Germània, que us amenaça, ha arribat a la unitat i s'ha anexionat l'Alsàcia invocant la comunitat de llengua i de raça, que fa dels cretencs, grecs tan grecs com los ciutadans d'Atenes; la Itàlia ha destruït, en nom d'aquest mateix principi, sobiranes polítiques que certament no feien pas a llurs sotmesos lo que els baixàs de Turquia als malaventurats habitants de Creta; amb la força d'atracció de la idea panslavista, la Rússia somou los fonaments de l'imperi austriac, i totes elles, després de falsejar a cada pas aquesta gran idea, posant-la al servei de llurs ambicions, volen deturar-vos quan aneu a l'única aplicació sense màcula d'injustícia, de totes les d'aquest sigle; volen ofegar l'empenta irresistible del panhel·lenisme, consagrada pels cants d'Homer i de Píndar en la joventut mateixa de la raça grega, i avui, en l'auçada del sigle per la sang dels hèroes de la independència, dels fundadors de l'Estat hel·lènic.

Avant i fora, que la causa és justa! Aquests estats que vos entrebanquen i vos amenacen, que bombardegen a les víctimes en lloc de castigar als botxins que les aturmenten, porten sobre llur consciència lo pes d'un vici d'origen; són presons de pobles: tenen cadascú a dins de casa la seva Creta, que podria d'un moment a l'altre desvetllar-se i demanar-los-hi comptes de la seva llibertat calcigada.

Si «Catalunya» tingués vot en lo concert dels pobles, ara més que mai se posaria de la vostra banda; que massa ha tingut de saber, per desgràcia nostra, lo que és una dominació estranya, per a no avorrir-la sempre més i a tot arreu a on sia, tant si ve de turcs com de cristians.

Avui no pot fer altra cosa que enviar-vos, en la mateixa llengua de la Complanta en què un dia va plorar la caiguda del vostre imperi mitgeval, l'expressió de l'entusiasme amb què vos ha vist emprendre la deslliurança dels grecs que encara viuen oprimits, i del desig amb què espera que el títol de «Rei dels Hel·lens», fórmula de la vostra autoritat soberana, sia, no una aspiració, com avui, sinó una realitat, i pugau atènyer lo compliment de vostres belles esperances regnant sobre tots los que parlau l'hermosa llengua hel·lènica.

Lo President de la «Unió Catalanista», Antoni Suñol; lo President de la «Lliga de Catalunya», Ricard Permanyer; per «La Renaixensa», Pere Aldavert; lo President dels «Jocs Florals», Francisco de S. Maspons i Labrós; lo President del «Centre Excursionista de Catalunya», Lluís M. Vidal; lo President del «Centre Català» de Barcelona, Francisco X. Tobella; per L'Art del Pagès, Emili Riera; lo Director d'«El Regionalista», J. Morera i Borés; per l'«Orfeó Català», J. Millet i Pagès; lo President de l'«Ateneu Barcelonès», V. Almirall; lo President de l'«Associació Popular Regionalista», Lluís Marsans; lo Redac-

tor-quefe del Teatro Regional, Josep Ximeno i Planas; lo director de «La Veu de Catalunya», N. Verdaguer i Callís; lo Director de la «Revista de Catalunya», Josep M. Rabassa; per «L'Avenc», Joaquim Casas i Carbó; lo President de La Verge de Montserrat i Sant Lluís Gonçaga, Xavier Escarrà; lo President del Círcol de Sant Lluc, Joan Llimona; lo President de «Catalunya Nova», Enric Morera; lo President de la «Institució Catalana de Música», Joan Gay; per «L'Atlàntida», Lluís Viola i Vergés; lo President del Centre Escolar Catalanista, Francesc Ripoll; per «La Barretina», Antoni Utrillo; per l'Observatori de Sant Feliu de Guíxols, Rafael Patxot; per «La Veu de Sitges», Santiago Rusiñol; lo President de l'Associació Catalanista de Lleida, Frederic Renyé; lo President de l'Agrupació Regionalista de Terrassa, Josep Arch; lo President del Centre Català de Sabadell, Antoni de P. Capmany; com a President del Centre Catalanista de Girona i sa comarca i com a Director de «Lo Gironès», Joaquim Botet i Sisó; lo Director de Lo Catalanista de Sabadell, Modest Duran; per l'Associació Catalanista de Reus, Ramon Vidiella; lo President de lo Centre Catalanista d'Olot, Josep Esquena i Mas; per la Delegació del Centre Català de Sant Pol de Mar, Emili Tarré; lo President de lo Centre Català de Mollet del Vallès, Vicenç Plantada; lo President de l'Ateneu Tarragoní de la Classe Obrera, Joan Ruiz i Porta; per lo Centre Català de Sant Sadurní d'Anoia, Rafel Mir; per LES QUATRE BARRES, Marian C. Roig; per la Redacció de La Veu de Montserrat de Vic, Lluís V. Nadal; lo Director de Lo Sometent de Reus, Francesc Colom i Escoda; lo President de l'Associació Regionalista de Sant Andreu de Palomar, Pere Pena; lo President del Centre Catalanista de Vilafranca del Penedès, J. Soler; per delegació del Setmanari Català de Manresa, N. Verdaguer i Callís; lo President de lo Centre Català de Castelló d'Empúries, Antoni Garrigolas; lo Director de La Veu del Vallès de Ripollet, Josep Compañó; per delegació de la Lliga Regional de Manresa, N. Verdaguer i Callís; lo Director de la Costa de Llevant de Canet de Mar, Marian Serra.

(«Las Cuatro Barras», n° 282, 14-III-1897, pp. 84-85. Aquest missatge va ésser editat en català, francès i grec.) (18)

El conjunt de totes les signatures és impressionant. Cal recordar que el missatge molestà profundament les autoritats, i Unió Catalanista, primera entitat signant, patí els efectes de la repressió governamental(19).

La Guerra europea i les seves conseqüències

La Gran Guerra sotraguejà profundament l'opinió pública mundial, i Catalunya no en fou pas l'excepció. El catalanisme es posà decididament del costat dels aliats i veia en la victòria d'aquests una possibilitat de realitzar l'autodeterminació del nostre país. Per això el president d'Unió Catalanista va declarar "que si Catalunya fos un Estat independent lluitaria, com a tal, al costat dels aliats" (20). En el mateix sentit, deia la Unió Nacionalista Catalana:

"Catalunya, malgrat la seva supeditació als desig-
nis de l'estat espanyol, ha demostrat estar ben com-
penetrada de l'esperit que informa la causa de la lli-
bertat defensada pel nucli de nacions aliades que
lluïten de costat amb la França heroïca, i n'és bo-
na prova el fet d'haver ofert generosament la seva
sang i totes les seves afeccions. Sumen alguns mi-
llers els catalans que s'han allistat a la Legió Es-
trangerera i han rivalitzat en proeses amb els soldats
més braus que han excel·lit en fets d'armes. Que se'ns
tingui, doncs, per un poble natural, puix si hagués-
sim pogut disposar dels nostres destins, temps ha que
ens hauríem abocat a la guerra amb tot el coratge del
nostre pit indomable. Malgrat això, és unànime a Ca-
talunya la creença de la bondat dels principis nacio-
nalistes proclamats i defensats per les nacions alia-
des." (El nacionalisme triomfant a Amèrica, manifest
de la Unió Nacionalista Catalana, dins "Ressorgiment",
núm. 26, Buenos Aires, setembre de 1918) (21).

En efecte, de Catalunya sortiren molts voluntaris per
combatre amb els aliats a la Guerra Europea. L'any 1915, segons
diu la premsa, ja passen de 2.000 els voluntaris catalans (22).
"Des del 1914 al 1918, han combatut en la Guerra Europea, al cos-
tat dels aliats, uns 12.000 voluntaris catalans del Principat;
en moriren o bé en quedaren inútils uns 10.000. Entre els mortal-
ment ferits (sic) hi havia Camil Campanyà, que havia estat pre-
sident de la Joventut Catalanista de Barcelona" (23). Després de
la guerra, aquests soldats s'organitzaren com a ex-combatents en
l'associació Voluntaris Catalans de la Guerra Gran i es manifes-
taren públicament en diverses ocasions (24).

A més del reclutament de voluntaris, els cercles alia-
dòfils catalans fundaren nombroses revistes, recolliren diners
per a la causa aliada, redactaren manifestos... Recordem, entre
d'altres, el que protesta contra l'ajut militar de França a Primo
de Rivera per una incursió al Riff, La traïció de França (25).

La Gran Guerra tingué dues conseqüències a Catalunya
que ara ens interessin: Va convèncer molta gent que la indepen-
dència nacional era possible, i va posar de manifest la necessi-
tat d'internacionalitzar el problema català. S'hi referiran Joa-
quim Folguera (26) i Francesc Layret:

"En començar la guerra, els representants del nacionalisme català van plantejar al Govern d'Espanya aquest que podem anomenar el nostre problema; però el van plantejar covardement, limitant-se a l'aspecte econòmic. Llavors vam perdre una bona ocasió, una ocasió que, per ara, no es tornarà a presentar.

Avui es parla a Europa del problema nacionalista polonès, del problema nacionalista txec, del problema nacionalista irlandès; però no es parla del problema nacionalista català." (Actitud que ha d'adoptar el Partit Republicà Català, dins "La Lucha", 4 de maig de 1918) (27).

L'ideal ibèric i els partits catalanistes

Una de les primeres organitzacions polítiques que van sorgir per propagar l'ideari del catalanisme fou la Unió Catalanista, fundada el 1891. A partir d'aquest moment s'aniran multiplicant les plataformes d'actuació política -grups i partits- del regionalisme i el nacionalisme. Les formulacions de l'ideal ibèric es van precisant i estenent més i més, i són moltes les organitzacions polítiques que prenen posició sobre el tema. Per exemple, la Lliga Regionalista -després Lliga Catalana-, fundada el 1901, i que, per boca del gran teòric del nacionalisme català, Enric Prat de la Riba, formula un ideal federalista que eixampla els seus límits més enllà de la Península. Val la pena de llegir el que ell entén per Federació Ibèrica. Una vegada assolit l'ideal nacionalista, la formació d'un estat català independent, o pan-nacionalista, el que avui diríem 'Països Catalans', resta l'ideal imperialista:

"Llavors serà hora de treballar per reunir tots els pobles ibèrics, de Lisboa al Roine, dintre d'un sol Estat, d'un sol Imperi; i si les nacionalitats espanyoles renaixents saben fer triomfar aqueix ideal, saben imposar-lo, com la Prússia de Bismark va imposar l'ideal de l'imperialisme germànic, podrà la nova Ibèria enlairar-se al grau suprem d'imperialisme: podrà intervenir activament en el govern del món amb les altres potències mundials, podrà altra vegada expansionar-se sobre les terres bàrbares, i servir els alts interessos d'humanitat guiant cap a la civilització els pobles endarrerits i incultes." (Enric PRAT DE LA RIBA, La Nacionalitat Catalana, Barcelona, 1934, 4a ed., p. 111).

Això afirmava Prat l'any 1906. No gaires anys més tard, el 1917, encara eixamplava més els límits del seu ideal federal. Deixant de banda la Federació Ibèrica, es referiria a "unes poques federacions immenses, que no poden constituir-se ni subsistir sense la plena llibertat interior dels pobles, de les nacionalitats que les integren", i assenyalava els principis d'universalisme i d'autonomia com a característiques del futur de les nacions (28).

L'any 1916, els diputats i senadors de la Lliga Regionalista donen a conèixer el cèlebre manifest Per Catalunya i l'Espanya Gran, en què la doctrina de l'iberisme és àmpliament exposada:

"Per a Portugal, com per a Espanya tota, aquesta orientació tindria un altre avantatge de valor imponderable: la possessió d'un ideal. (...) Fins ara aquest ideal de la unitat ibèrica era un ideal llunyà i irrealitzable, tenia totes les característiques de la utopia. Constituir l'imperi d'Ibèria suposava una lluita amb Anglaterra. Anglaterra no podia voler que es constituís una gran potència en el veïnatge del seu camí de les Índies i a l'entorn de Gibraltar, com no li ha convingut que Espanya i Portugal sortissin de l'obscuritat, de l'anèmia que les posava indefenses a les seves mans.

Avui les coses han mudat. La guerra ha canviat les valors militars i polítiques. Anglaterra sentirà des d'ara -com ho sentirà Alemanya- tota la importància de tenir al seu costat, no pobles inferiors o neulits, sinó nacions vigoroses (...)" (Història d'una política. Actuacions i documents de la Lliga Regionalista, 1901-1933, Barcelona, 1933, ps. 178-185) (29).

Els homes de la Lliga insistiran sovint en el mateix sentit. Joan Estelrich, per exemple, publica l'article Escandinàvia i Ibèria. Paral·lelismes polítics (30) l'any 1920, i Francesc Cambó dóna a conèixer el 1927 el llibre que més tard es titularà Per la concòrdia, amb llargs fragments sobre el mateix tema (31). En canvi, un ex-membre de la Lliga, Jaume Bofill i Mates, critica rà l'ideal ibèric de Cambó tot valorant la doctrina federalista de Prat de la Riba (32).

La progressiva radicalització dels partits nacionalistes i l'aparició del separatisme com a força política organitzada no comportarà pas, en general, la preterició de l'ideal ibèric, el qual quedarà inscrit en el marc de les relacions internacionals catalanes. És molt revelador el programa que adoptà la Federació Democràtica Nacionalista de Macià, embrió de la futura organització Estat Català:

El règim extern de Catalunya

La Federació Democràtica Nacionalista, després de reconeguda i acceptada la personalitat de totes les terres que constitueixen la nació catalana, laborarà per l'establiment de la federació de tots els pobles de la Península, constituïnt els Estats Units d'Ibèria, de la qual República formarà part Catalunya, previs els següents acords:

- A) Reconeixement integral de la nació catalana.
- B) Establiment d'un pacte rescindible entre els pobles interessats, a base de mútua conveniència i mútua igualtat inter-nacionals.
- C) Delegació al poder federal constituït de les atribucions de comú interès de totes les nacions interessades.
- D) L'Estat federal deurà acceptar com a condicions precises:

Primera. Abolició de la diplomàcia secreta.

Segona. La pau i la guerra seran atribució precisa del poder legislatiu federal.

Tercera. La Federació no podrà emprendre cap guerra d'opressió i conquesta ni contribuir-hi.

Quarta. Fomentar la federació de raça llatina, com a camí per a arribar a la confederació de tots els pobles de la terra.

Barcelona, 2 de febrer de 1919.

(Crida de Francesc Macià per a la constitució de la Federació Democràtica Nacionalista i programa d'aquest partit. «El Diluvio», any LXI, nº 33, 2-11-1919, pp. 9-11) (33)

L'any 1928 es van reunir a l'Havana delegacions de grups separatistes catalans d'arreu del món, presidits per Francesc Macià, per aprovar una Constitució provisional de la República catalana. Heus aquí el que deia sobre l'ideal federal:

TITOL XXXIV

De la possibilitat confederativa

Art. 204. — La República Catalana podrà confederar-se amb altres Estats lliures i republicans ibèrics, per a

fins internacionals de defensa i mútua conveniència; però aquesta Confederació no podrà atemptar en el mes mínim contra les facultats d'independència interior del poble català, ni minvar la sobirania de Catalunya de fronteres endintre, ni acceptar cap guerra ofensiva o de conquesta.

Art. 205. — En cas que les quatre cinques parts del Parlament, d'acord evidentíssim amb les forces vives del país, consideressin oportú de confederar-se amb algun o alguns Estats ibèrics lliures i republicans, per demanda d'aquests, es facultarà al Consell d'Estat i d'Economia Nacional, perquè nomeni del seu si una Comissió que estudiï el propòsit, que s'entrevisti amb els representants legítims dels altres Estats, a fi de conèixer el grau de sinceritat política que hi hagi en llurs ofermes.

Art. 206. — Una vegada d'acord els comissionats, en principi, sobre l'abast del Pacte, aquest es formularà en projecte, per sotmetre'l a referèndum nacional; es necessitaran els vots equivalents a les dues tercers parts del sufragi públic per a considerar-se factible la Confederació.

Art. 207. — En cas de confederar-se amb altres països, Catalunya es reserva el dret de conservar els seus representants consulars a l'estranger, per tot el que es refereixi al que és privatiu de la vida i relacions directes de Catalunya amb altres nacions.

Art. 208. — Mai no es podrà pactar la Confederació per més de sis anys, per a no hipotecar l'avenir de les successives generacions.

Art. 209. — Quan un dels Estats confederats no compleixi qualsevol de les condicions del pacte, es donarà aquest per caducat.

(Constitució Provisional de la República Catalana, aprovada per l'Assemblea Constituent del Separatisme Català, reunida a l'Havana els dies 30 de setembre, 1 i 2 d'octubre del 1928) (34).

L'ideal ibèric havia arrelat tan profundament en el pensament revolucionari espanyol que no ens ha de sorprendre que les organitzacions anarquistes en fossin també grans propagadores. Així, Salvador Seguí, El Noi del Sucre, pronuncià a l'Ateneu de Madrid una conferència on afirmava els seus desitjos d'"una Catalunya alliberada de l'estat espanyol (...), que fóra una Catalunya amiga de tots els pobles de la Península Hispànica" (35). Al capdavant, van ser els anarquistes els primers a fundar una organització política d'àmbit peninsular, la Federació

Anarquista Ibèrica (F.A.I.). Es constituí l'any 1927 al Saler (València) a partir de grups anarquistes espanyols i ^{de} la União Anarquista Portuguesa; però és coneguda l'ideologia anticatalanista d'aquest grup polític que tant de poder aconseguiria a Catalunya en alguns períodes de la Guerra Civil.

Les Internacionals Obreres

Una cosa era el pensament de federals i catalanistes sobre les relacions internacionals de Catalunya, doncs, i una altra els contactes efectius que mantenien els elements revolucionaris del país amb l'exterior. Catalunya, que es trobava a l'avantguarda de la industrialització espanyola, pel pes de Barcelona, és també la iniciadora dels contactes del moviment obrer amb les seves organitzacions internacionals. Aquests contactes, però, no es feien en general en nom de Catalunya, sobretot al principi. Però també en aquest terreny es va manifestant un procés que haurà de conduir a la independència de les seccions catalanes representades a les Internacionals.

La primera vegada que les societats obreres catalanes participen en un congrés a l'estranger és en el Congrés de Brussel·les de la Primera Internacional (1868). L'any anterior havien enviat un missatge de salutació al congrés celebrat a Lausana. Però ja l'any 1870 va tenir lloc el Primer Congrés Obrer Espanyol a Barcelona, que va permetre que es constituís la Federació Regional Espanyola de l'Associació Internacional de Treballadors (A.I.T.).

La fundació de la Segona Internacional (1889) va tenir poc ressò a Catalunya. Això no obstant, cal recordar que hi participava, a través del P.S.O.E., la Federació Socialista Catalana. Un grup de dissidents, els dirigents de les Tres Classes de Vapor, van assistir al congrés alternatiu, no marxista, que se celebrà paral·lelament a l'anterior, a París, el mateix any.

De fet, els grups socialistes catalans se sentien més a prop de la Tercera Internacional, fundada per Lenin i Trotskij a Moscou l'any 1919. Però no són tampoc gaire importants les activitats que van desenvolupar prop d'aquesta. Abans de la fundació del Partit Socialista Unificat de Catalunya (P.S.U.C.) -cosa de la qual parlaré més endavant-, les actuacions a la Internacional Comunista d' Andreu Nin com a delegat de la Internacional Sindical Roja (agrupació de sindicats vinculats a la Tercera Internacional) són, sens dubte, les més importants.

La Confederació Nacional del Treball (C.N.T.) envià una delegació al III Congrés de la Internacional Comunista i al Congrés fundacional de la Internacional Sindical Roja formada per Andreu Nin, Joaquim Maurín, Hilari Arlandis i Jesús Ibáñez. A Moscou "Nin es va convertir pràcticament en el secretari general adjunt de la I.S.R." (36). Malgrat que la C.N.T. va decidir trencar amb la I.S.R., Nin restà a Moscou on es relacionà amb Lenin, Trotskij i altres importants dirigents comunistes. La feina que va fer dins el moviment comunista internacional fou molt gran. I quan Macià anà a Moscou, li presentà alts càrrecs del partit i li féu de traductor i acompanyant.

Hauria d'esmentar finalment les gestions de Joaquim Maurín, secretari de la Federació Comunista Catalano-Balear -constituïda el 1924- prop de la Internacional Comunista. Aquella organització hi era afiliada, com a secció regional del P.C.E. De fet, però, va trencar amb aquest partit a partir de 1927; per això, les gestions de Maurín anaven destinades més a resoldre querelles internes dels grups comunistes espanyols que no pas a ^(36bis) mantenir relacions polítiques específiques de Catalunya. Caldrà esperar el període que s'obre amb la Generalitat restaurada perquè això darrer es manifesti.

Els partits catalans i la Societat de Nacions.

Però no eren només els partits d'esquerra a mantenir relacions a l'estranger: els partits catalanistes moderats començen a desplegar una activitat política internacional, sobretot de caràcter propagandístic, empesos pel desig de no perdre la iniciativa davant les activitats exteriors dels partits separatistes. D'aquests últims ja se'n parlarà més endavant.

En qualsevol cas, es produeix un fet a Catalunya d'una gran transcendència; l'any 1914 es constitueix la Mancomunitat de Catalunya, amb la qual cosa el nostre país recupera una representació política única com no havia tingut des de la guerra del francès. De moment, això no va implicar cap actuació a l'exterior. Encara més: en les Bases de l'Autonomia de Catalunya que el president de la Mancomunitat va presentar al cap de govern espanyol l'any 1918, la primera competència sobre la qual "subsiste íntegramente y sin limitación alguna la soberanía del Estado" és la de "las relaciones internacionales y la representación diplomática y consular" (37).

No obstant això, quan la Mancomunitat és suspesa per la Dictadura de Primo de Rivera (1924), aquesta es decideix a intervenir davant l'opinió pública internacional presentant una Súplica a la Societat de Nacions per tal que pressioni el govern espanyol perquè respecti els drets de Catalunya:

A LA SOCIETAT DE LES NACIONS:

Per tant com els diputats, elegits en la forma democràtica del sufragi universal directe, i constituent, segons les lleis espanyoles, l'Assemblea de la Mancomunitat de Catalunya, reunits a Barcelona al Palau de la Generalitat el dia 11 de gener del 1924, declararen i prometeren: «que seguiran adherits i fidels als ideals de Catalunya, atenint-se cadascun a la seva ideologia política i a la seva actuació en la vida de la Mancomunitat»;

Per tant com el Consell permanent de la Mancomunitat en la seva darrera reunió, el dia 13 de gener,

declarà: «sols cedint a un acte de força abandonem els llocs que ocupàvem per mandat exprés del poble de Catalunya. En som trets perquè hem estimat massa

la nostra terra... Es l'esperit de Catalunya, més que nosaltres, qui hom persegueix i foragita»;

Per tant com els Diputats despullats de llurs càrrecs pel decret dictatorial del dia 12 de gener, no tenen garantida sota l'Estat espanyol cap mena de llibertat;

Jo, diputat de Catalunya pel districte de Vilanova-Sant Feliu (Barcelona), elegit en 1919 i reelegit en 1923, que trobant-me fora de les fronteres d'Espanya tinc la llibertat que als meus col·legues els és negada, en nom propi i en representació del poble de Catalunya, presento aquesta *Súplica*.

Ginebra, març del 1924.

Prof. Manuel Massó i Llorenç.

Súplica a la Societat de les Nacions

Catalunya no és pas d'aquells pobles sortosos que tenen llurs drets posats pels pactes internacionals sota la garantia de la Societat de les Nacions. Tanmateix no ens volem estar d'acudir-hi. Pesaria damunt la nostra consciència d'homès i de catalans, si mai arribava a produir-se un conflicte armat a la nostra terra abans que no haguéssim esgotat totes les temptatives de solució amistosa. I solució amistosa, potser la darrera, és aquesta de recórrer a un poder no pas enemic ni exterior a l'Estat espanyol, sinó del qual la mateixa Espanya forma part. El nostre desig és pacífic, pacificadora és l'acció de la Societat de les Nacions. Ella sap com els conflictes de raça, de religió i de llengua, interiors a un Estat, esdevenen sovint motiu o excusa de conflictes exteriors. Per això, essent el primer dels seus fins d'evitar tals conflictes, ha pres sota el seu tutelatge les minories nacionals de l'Orient europeu. I pel mateix motiu, amb caràcter encara molt més ample, expressà l'Assemblea el 21 de setembre del 1922 la seva esperança «que les États qui ne sont liés vis-à-vis de la Société des Nations pour aucune obligation légale, en ce qui concerne les minorités, observeront cependant dans le traitement de leurs minorités de race, de religion ou de langue, au moins le même degré de justice et de tolérance qui est exigé par les Traités et selon l'action permanente du Conseil». (...)

No hem pas de fer ni un abreujat resum de la història del nostre poble. No parlarem pas del petit Estat que, després de l'imperi carolingi, esdevé una gran potència mediterrània, estén la seva llengua i la seva cultura a nous territoris arrencats del poder aràbic i estableix les avançades del seu domini damunt l'Acropolis d'Atenes. No parlarem pas ni del seu art, ni de la seva literatura, ni de la seva filosofia, ni del seu avenç científic. Poble comerciant i mariner, tampoc no parlarem dels seus exploradors ni dels seus cartògrafs. Recordarem, això sí, com fou governat en forma democràtica, com el seu Parlament és el més vell d'Europa, com la tolerància florí sempre dins les seves fronteres, com d'ell sortí el primer codi internacional dels temps moderns: el Consolat de Mar. El vell escut dels Berenguers de Barcelona, els quatre pals de guelles en camp d'or, que encara avui ho és del nostre poble, gravat i repetit per totes les costes i les illes de la mar Mediterrània, hi és eloqüent testimoni del pas dels catalans. La unió personal amb la Corona de Castella, en temps de l'emperador Carles V, no alterà l'organització interna de l'Estat

Català, gelosament defensada contra Felip IV en una llarga guerra, simultània de la que retornà a Portugal la seva independència; però en 1714, amb motiu de la guerra de Successió, Catalunya fou vençuda i tractada com terra de conquesta. És el «cas dels catalans» del qual tan sovint parla la literatura diplomàtica del segle XVIII, cas tingut en compte tant per la Revolució com per l'Imperi: Robespierre estigué a Barcelona, duent a l'equipatge el volum de les nostres Constitucions, i Napoleó segregà el Govern de Catalunya de l'Estat de Josep, Rei d'Espanya.

No és, però, fundant-nos en títols d'honor ni en antecedents històrics que pledegem pel nostre poble. Catalunya no és pas una vella romanalla arqueològica: Catalunya és el fet viu d'una realitat conscient. Per això volem insistir només en l'expressió de la voluntat col·lectiva del nostre poble i en el fet de la seva llengua i de la seva cultura, honrat sovint per pobles estrangers i fins reconegut pel Rei i pels Governos d'Espanya.

El triomf de la Potències Aliades i Associades, els XIV punts del President Wilson, la proclamació del dret dels pobles a disposar d'ells mateixos, el projecte de la Societat de les Nacions, la constel·lació de pobles que en diverses formes de sobirania naixien o renaixien després de la Gran Guerra, l'aire de llibertat que hom respirava arreu d'Europa, donaren una hora d'esperança a Catalunya.

Un plebiscit de tots els Municipis catalans a favor de l'autonomia integral de Catalunya tingué lloc pel mes de novembre del 1918 i fou ratificat pel mes de gener del 1919, en adherir-se els Municipis a les bases d'autonomia presentades al Govern d'Espanya pel Consell permanent de la Mancomunitat de Catalunya. Votaren per l'autonomia integral i ratificaren aquelles bases el 97,7 per cent (1.046 entre 1.072) dels Ajuntaments, representant el 98,91 per cent (2.076.251 entre 2.099.218) dels habitants de Catalunya. El nostre poble, doncs, manifestà unànime la seva voluntat en aquest plebiscit. No cal dir que, sota l'imparcial control de la Societat de les Nacions, el repetiria en la forma que calgués.

La llengua catalana, que és l'expressió del nostre poble i a la qual mai no renunciarà, perquè hi té lligada l'existència, no ha assolit dins l'Estat espanyol ni el mínim de llibertat que la Societat de Nacions garanteix a les minories nacionals. Ni als tribunals podem usar-la, ni en les escoles de l'Estat l'ensenyen, ni el pressupost de l'Estat —nodrit en una quarta part amb els ingressos trets de Catalunya— no consigna cap despesa per al foment de la nostra cultura. Però el dret de les Corporacions i de les Autoritats catalanes d'usar la llengua pròpia, el dret dels catalans de mantenir amb els nostres cabals propis, de més a més del que paguem a l'Estat, escoles i institucions de cultura catalana, el dret dels catalans de conservar i de fomentar tot el que ens és propi i característic, això encara no ens era oficialment proscriu. Per a fer-ho, calia esquinçar la Declaració dels Drets de l'Home.

En poc espai de temps ha anat aferrissant-se contra la llengua i la cultura catalanes la persecució espanyola. Per fi, hom ha arribat a establir com a principi de govern la descatalanització de Catalunya.

És en aquests moments, quan veiem el nostre poble tractat com avui ja no pot ésser-ho cap dels que la guerra ha deslliurat a l'Orient europeu, que, en nom de Catalunya, ens adrecem a la Societat de Nacions i amb ella a la consciència universal.

L'esperit d'equitat, el voler que la justícia substitueixi la força en les relacions entre els Estats i els pobles, que és el fonament de la Societat de les Nacions, pledeja en favor de Catalunya. No hi ha d'haver pobles amb l'ànima esclavitzada. Si ja no n'hi pot haver a l'Orient d'Europa, feriria la consciència universal que en fossin mantinguts a l'Occident. Cap de les raons que hom allegués per mantenir-los-hi no tindria res a veure amb la justícia; cap no podria ésser admesa per la Societat de les Nacions.

També pledeja en favor de Catalunya el desig de la Societat, nord de la seva actuació, de mantenir la pau i de prevenir conflictes. Una de les majors garanties de la pau és que dins un Estat no hi hagi causes de descontentament, albiradores de fora estant. Mentre l'ànima de Catalunya no sigui respectada, d'aquestes causes n'hi haurà dins l'Estat espanyol. (...)

I encara raons especialíssimes, que afecten d'una manera directa la Societat, hem d'expressar amb lleial franquesa —que s'adherí sense reserves al desig expressat per l'Assemblea el dia 21 de setembre del 1922— ha estat i continua essent membre del Consell i, per conseqüència, un dels protectors directes de les minories nacionals. ¿No seria una paradoxa, que afebliria l'autoritat de la seva missió i l'alt prestigi de tot el Consell, que, havent de protegir les minories orientals, oprimís les que té dintre les seves fronteres? (...)

Per tot això demanem a la Societat de les Nacions que vulgui coadjuvar que en data no llunyana Catalunya vegi realitzat a casa seva el desig de l'Assemblea, essent tractada per l'Estat espanyol amb «almenys el mateix grau de justícia i de tolerància que és exigit pels Tractats i per l'acció regular del Consell» als Estats de l'Orient d'Europa. (38)

Es aquesta la primera actuació política institucional de Catalunya, al segle XX, en el terreny internacional. Els partits catalanistes, però, mantenien una activitat pròpia en aquest mateix sentit. La Lliga Regionalista delegà en Joan Estelrich la responsabilitat d'una campanya internacional de propaganda sobre el problema català. Aquest ja havia fundat *Expansió Catalana* (1919) amb una mateixa finalitat, i durant la Dictadura actuà també a Ginebra en els medis polítics de la Societat de Nacions (39). Per altra banda, a París, la Lliga instal·là les oficines de la "Société pour l'Encouragement de la Culture Catalane" on editava una revista, el "Courrier Catalan", dirigida per Alfons Maseras (40).

Un altre partit, Acció Catalana, tenia dos militants ben destacats, Lluís Nicolau d'Olwer i Manuel Massó Llorens, prop

de la Societat de Nacions. Especialment el primer hi participà activament. No cal dir que no formaven pas part d'aquella delegació espanyola on el que sobrava "eran nombres, funciones, sueldos y dietas" (41); eren simples observadors.

L'actuació catalana a la Societat de Nacions no va tenir les conseqüències favorables que s'haurien pogut esperar inicialment. Preveient això, "Macià havia ideat de formar una Lliga de Nacions oprimides, integrada per Catalunya, Euzkadi, Galícia, Filipines, Irlanda, República del Riff, Egipte i l'Índia" (42). En parlaré més endavant. Però el testimoni més dur de la decepció davant la ineficàcia de les gestions fetes a Ginebra és el de Pere Màrtir Rossell. Després de justificar l'assistència dels catalans a Ginebra, però, declara el seu convenciment que només Rússia ajudarà la causa de la independència catalana:

Rompudes les negociacions amb Espanya, Catalunya tornarà a Ginebra. De Ginebra, però, ja en sabem alguna cosa. Sabem, primer de tot, que qui porti pressa que no hi vagi. Ginebra és una tribuna on es pot exposar clarament la situació d'un petit poble i on els plans no són rebuts amb indiferència, i fins en els casos òptims, es pot assolir que es realitzin determinades suggestions a l'Estat opressor. Però, res d'acció.

I, això no obstant, el problema català no pot sofrir ajornaments. S'ha de resoldre ara, abans d'acabar l'any. Ginebra, plena de diplomàtics, és a dir, de senyors que quasi sempre es desenten, entrebanquen, ajornen i desesperen, no podria o no voldria actuar, segons el ritme accelerat de les aspiracions catalanes.

Aleshores, els delegats catalans a Ginebra no gosaran tornar amb les mans buides a Catalunya, puix que equivaldria a exposar llurs compatriotes al pessimisme d'una renúncia absoluta a llurs aspiracions, és a dir, a llur desfeta moral. Els delegats catalans no tindran altre remei que arribar-se fins a Moscou.

La trajectòria assenyalada és fatal, perquè el problema de Catalunya és un problema de llibertat. Allí on se'n demostra la naturalesa liberal és en les peticions formulades a Espanya quan els qui reclamen són accentuadament liberals, els republicans federals, o Valentí Almirall, es vol per a Catalunya una àmplia autonomia. Quan són els polaviejistes, s'accontenten amb un concert econòmic. Quan els conservadors o regionalistes, amb un projecte d'administració local. Amb els catalanistes republicans, es reprèn altra vegada l'autonomia, que acaba de confirmar i exigir l'esquerra republicana. Però els comunistes ja no volen l'autonomia, sinó la independència.

Si Espanya rebutja la federació amb Catalunya, decretarà al mateix temps la mort dels partits autonomistes, i la política catalana passarà a altres mans, les quals no seran, evidentment, les de cap partit conservador o minimitista, sinó maximalista en tots els aspectes.

La col·lecció d'imperialistes de la Societat de les Nacions no sap, no vol saber, que hi hagi separatistes a Catalunya, és a dir, tancarà l'oida a qualsevol solució separatista.

No restarà a Catalunya més que un camí expedit: Rússia.

(Pere Màrtir ROSSELL I VILAR, Un amic de Catalunya, dins "Revista de Catalunya", XIV (1931), ps. 144-146) (43).

L'aventura internacional de Francesc Macià

Però hi hagué un home que sobrepassà tothom en la seva activitat a l'estranger, atribuïnt-se la representació d'una Catalunya oprimida que després, efectivament, l'enlairaria a la més alta magistratura del país. Aquest home era Francesc Macià.

El futur primer President de la Generalitat restaurada, independentista convençut, era ben conscient de la importància de les relacions internacionals; sobretot, naturalment, perquè es proposava de crear ex novo un Estat. És ben conegut el missatge que tenia preparat, adreçat a tots els pobles del món, pel moment que hauria entrat a Prats de Molló amb els seus combatents, el dia de Sant Joan de 1926:

A les nacions lliures del món, salut!

És Catalunya la que avui us saluda, nacions lliures del món, en el moment d'aixecar-se en armes en defensa del seu dret imprescriptible de governar-se ella mateixa. Assistits per aquest dret i ajudats per un exèrcit de braus voluntaris catalans, així com per l'heroica *Legió de voluntaris italians per la llibertat dels pobles*, acabem de proclamar la nostra independència nacional i us demanem el vostre ajut, encara que sigui moral, pregant-vos que vulgueu reconèixer Catalunya com a Nació lliure. (...)

(...) Tenim el convenciment que no serà assegurada la pau d'Europa mentre la força dels exèrcits sostingui exclusivament l'imperialisme i no siguin assegurats els drets de les nacions petites a disposar lliurement d'elles mateixes.

Pel dret dels pobles i dels homes!

Per la pau internacional!

Salut!

La idea que la independència de Catalunya comportava la seva lliure participació en el concert internacional de les nacions és gairebé una obsessió en els textos i discursos de Macià. La vella idea d'una federació de pobles ibèrics, que trobem encara en alguns discursos de Macià -per exemple, en la proclamació de la República Catalana el 14 d'abril de 1931 (44)-, es converteix amb molta més freqüència en proclames a l'aspiració universalista de Catalunya i a la seva participació en les relacions internacionals:

"Yo solemnemente os digo que nosotros queremos formar una nacionalidad catalana libre e independiente, para que esa nacionalidad catalana pueda asistir a la Liga de las naciones, llevando allí su civilización y su cultura, ya que el fin primordial de esa Liga es formar una entidad superior que dirima las diferencias y litigios entre las naciones libres, y evite los conflictos sangrientos." (Francesc MACIÀ, discurs pronunciat al Parlament espanyol el 5 de novembre de 1918) (45).

Macià desenvolupà una ampla activitat a l'estranger. Visità els grups de catalans organitzats a diverses capitals d'Amèrica, on fou rebut sempre entusiàsticament. La seva visita a la República Argentina provocà una sèrie d'incidents diplomàtics (1928) en els quals intervingué el ministre de Relacions Exteriors d'Uruguai i que culminà amb la presentació d'un recurs d'habeas corpus, que fou finalment guanyat per Macià (46). Però és el viatge a Moscou i el pacte d'ajut al seu projecte insurreccional fet amb els comunistes l'aspecte més rellevant de la seva actuació a l'estranger. Però deixem que sigui ell mateix que ho expliqui:

Quan ja teníem això mig preparat s'acostaren a mi els comunistes oferint-me anar d'acord amb nosaltres i complementar-nos en tots els medis que ens manquessin per dur endavant la revolució en una mena d'aliança ocasional amb ells, junt-naturalment amb els altres elements que, com ja sabeu, eren els aliats nostres com són els d'Euzkadi, els gallecs i els de Confederació Nacional del Treball. Per realitzar això em demanaven que jo anés a Rússia per a posar-me d'acord amb els elements directius de la III Internacional.

Abans d'emprendre aquest viatge ho vaig reflexionar molt i ho vaig consultar amb els elements que hi havia a París i amb el Directori de Barcelona i de París i considerant tots plegats: 1er., que amb els medis escassos que havia donat l'emprèstit no podíem anar més que al sacrifici dignificador; 2on., que amb els que ens oferien podíem anar a un fort moviment general a tota Espanya que assegurava no solament la dignificació de Catalunya sinó la llibertat definitiva, vàrem acordar emprendre aquest viatge.

A Rússia, després de moltes conferències entre les quals una amb Bukharin i un altra amb Zinoviev arribàrem a l'acord que ells es comprometien a avalar econòmicament totes les despeses d'organització, preparació i propaganda per la revolució a Catalunya i a tota Espanya i després donar el que fos precis per armar la gent.

La consigna era:

- a) Enderrocar el Directori Militar i la Monarquia.
- b) Abandó del Marroc i reconeixement de la República del Rif.
- c) Amnistia total pels delictes polítics i socials.
- d) Proclamació a Espanya de la República Federativa Popular.
- e) Expropiació dels grans latifundis avui dedicats als plaers de caça i que no són conreats, i repartiment entre els pagesos.
- f) Llibertat completa d'associació i de propaganda.

Aquesta fou la consigna amb la condició que l'endemà d'haver-la fet reeixir cadascú quedava deslligat per seguir el camí dels propis ideals.

Ja podeu suposar que a nosaltres, mentre salvéssim la independència de Catalunya poc ens havia d'interessar que ells instauressin la república no importa amb quin caràcter a la resta d'Espanya.

Amb aquests extrems acordats (després de mes i mig) me'n vaig entornar a França per a constituir ja el Comitè definitiu revolucionari i executiu de tots aquests acords.

Essent encara allà vaig endevinar una certa discrepància entre Bukharin i Zinoviev sobretot en relació a les campanyes i adjutoris que ells poguessin donar a l'organització de la revolució internacional i d'altres moviments revolucionaris parcials que es podien produir fora de Rússia.

Quan ja estàvem ultimant els treballs per a la constitució d'aqueix Comitè executiu i teníem redactat el manifest que s'havia de donar al poble s'esdevingué el Congrés comunista a Rússia que ha fet tombar els elements de Zinoviev que ens eren els més favorables. I dic això perquè Zinoviev en persona, al acomiadar-me, em digué: «Digui als catalans que els partidaris més fervents de la seva independència som nosaltres.»

Es més d'agrair aquesta simpatia que ell manifestà car ells ja estan convençuts que a Catalunya en concret, atès el caràcter català, no hi tenen res a fer perquè no hi tenen cap força. Naturalment que ells comprenen que la cooperació que donessin a aquest moviment revolucionari a Espanya encara que no els permetés instaurar-hi, ni molt menys, els seus ideals, els donaria un prestigi en altres llocs del món.

El resultat del Congrés comunista de Moscou m'ha intranquillitzat malgrat que els seus representants aquí diuen que solament ho retardarà algun temps; de totes maneres el retard és evident i ara estem pendents de la resolució definitiva.

(...)

Jo, però, a part dels comunistes he guardat les aliances que ja teníem fetes i he procurat atreure els partits revolucionaris d'Espanya perquè en el cas de trencar amb els comunistes poguéssim anar també a un moviment de caràcter general a tota Espanya. Un dels èxits millors que jo crec hem donat al nostre partit separatista és que avui no hi ha partit revolucionari a Espanya que no s'hagi hagut d'atansar a nosaltres i demanar-nos col·laboració i cap que ja no admeti el referèndum per a Catalunya perquè esculli la seva forma de govern. Llàstima que aquests no tinguin prou organització i que es trobin, com nosaltres, sense mitjans combatius. De no ser així la revolució no es faria esperar i la llibertat de Catalunya fóra en fet.
(Francesc MACIÀ, carta a J. Conangla de L'Havana, 15 de gener de 1926)(47).

Però potser el que sorprèn més, si no recordéssim aquells documents de la Federació Democràtica Nacionalista que hem reproduït anteriorment, és la seguretat de Macià parlant de la futura política internacional de l'estat català. Per exemple, quan assegura que una Catalunya independent "nunca firmaría Tratados de alianza ofensiva-defensiva ni con España ni con ningún otro pueblo. Desde luego, nada de ofensiva. Y, para casos extremos de de fensiva, ya nos uniríamos" (48). I recordem encara aquella idea, que hem comentat més amunt, de la formació d'una Lliga de Nacions oprimides:

"Aquesta Lliga tindrà per objecte -diu en un document datat el 9 de setembre del 1924- portar al terreny internacional el plet de les nostres lluites per a aconseguir la llibertat i la independència de les nostres pàtries respectives" (49).

EL PERÍODE DE LA GENERALITAT (1931-1939)

Els anys trenta constitueixen, arreu del món, una època de gran efervescència política. A Catalunya, per altra banda, es produeix un esdeveniment de gran transcendència: l'adveniment de la República comporta el reconeixement de la personalitat política de Catalunya que quedarà sancionat amb l'atorgament d'un Estatut d'Autonomia (1932).

Com és sabut, interpretant els resultats de les eleccions del 12 d'abril de 1931, Macià proclamà "l'Estat català, sota el règim d'una República Catalana, que lliurement i amb tota cordialitat anhela i demana als altres pobles d'Espanya llur col·laboració en la creació d'una Confederació de Pobles Ibèrics i està disposada al que sigui necessari per a alliberar-los de la monarquia borbònica" (50). Aquesta declaració unilateral d'indpendència implicava, doncs, la sobirania de Catalunya per mantenir una política internacional pròpia.

Però cap manifestació d'accions en aquest sentit no es va donar. La proclamació del nou Estat no va comportar cap demanda de suport internacional que anés més enllà d'una simple invocació formulària de salutació "a tots els Estats lliures del món" (51). I quan, el 6 d'octubre de 1934, es torna a donar una cojuntura paral·lela amb la proclamació per Companys de l'"Estat Català de la República Federal Espanyola" (52), no hi ha tampoc cap iniciativa de contactes internacionals. Els únics que es poden registrar són els que ja hi havia hagut amb "diferents països d'Europa per contractar la compra d'armament" (53). Les gestions foren naturalment secretes. El mateix govern de la Generalitat no més donava permís a Josep Dencàs, conseller de Governació i membre destacat d'Estat Català, de tirar endavant l'operació "a base de què la demanda fos feta directament a l'Estat Espanyol i al·legant que aquest armament era necessari per la reorganització de la policia" (54).

Però ja sabem que aquests intents no van reeixir. En lloc d'una República independent, es reconeixia a Catalunya un Estatut d'Autonomia que tancava les portes a unes relacions internacionals pròpies de Catalunya. D'acord amb l'article 14 de la Constitució de la República espanyola, les relacions exteriors eren competència exclusiva de l'Estat central (55). L'Estatut anomenat de Núria, títol II, art. 10, diu que "correspon al Poder de la República la legislació exclusiva i l'execució directa en les funcions següents: a) Les relacions internacionals i amb l'Església" (56). I l'Estatut aprovat per les Corts espanyoles inclou aquest principi dins l'article 13 (57).

D'aquesta manera, Catalunya es veia privada de personalitat jurídica en l'ordre internacional, i això va tenir conseqüències polèmiques en l'època de l'exili. Però l'adveniment de noves i dramàtiques circumstàncies van alterar la situació, i durant la guerra civil la Generalitat va assumir, de facto, competències en matèria de relacions internacionals. Per altra banda, els partits continuaven les seves activitats.

Més sobre l'ideal ibèric

Per completar les notícies que hem anat veient en diversos capítols d'aquest treball, voldria assenyalar les preses de posició sobre aquest vella qüestió. ja que nous sectors s'adhereixen a la causa de l'iberisme. Per exemple, els comunistes. O, més concretament, el Bloc Obrer i Camperol (B.O.C.). En diverses ocasions, Jordi Arquer hi fa referència:

"Incapacitats el partit socialista i el moviment sindical de la C.N.T., i no essent la petita burgesia força organitzada, és l'organització en un sol gran Partit Comunista allò que pot ordenar les ànsies de renovació que esperen les masses obreres de les nacionalitats ibèriques, per a venir a crear la Unió de Repúbliques Socialistes d'Ibèria." (Jordi ARQUER, article publicat a "L'Hora", 7 de gener de 1931) (58).

Potser encara és més explícit Joaquim Maurín en una conferència donada a l'Ateneo de Madrid -i que, per cert, Andreu Nin va criticar duríssimament:

"Somos separatistas, pero no separatistas de España, sino del Estado español. En España hay una pugna entre el Estado y las nacionalidades oprimidas. Hay que desarticular el Estado, romperlo, quebrantarlo. Sólo cuando el Estado semifeudal esté destrozado podrá formarse la verdadera unidad ibérica, con Gibraltar y Portugal incluso." (59).

L'ideal d'una federació dels pobles ibèrics s'incorpora als programes i manifestos dels partits: el trobem a la Declaració de principis i Programa polític de l'Esquerra Republicana de Catalunya, a la proclama No votarem l'Estatut del grup Nosaltres Sols (60), a la Declaració de principis de la Unió Democràtica de Catalunya (61), en un Manifest d'Estat Català (62), etc. A la Declaració de principis d'E.R.C. esmentada, per exemple, llegim:

"Estimant d'indiscutible evidència la personalitat nacional de Catalunya per les circumstàncies històriques, geogràfiques, lingüístiques, econòmiques i més encara per la voluntat indestructible dels catalans, tot reservant al Poble Català l'ús de la facultat autodeterminadora que li competeix per dret propi, el Partit considera necessària per als supremes interessos de fraternitat universal i particularment per raons d'ordre històric i geogràfic, la federació de Catalunya amb els altres pobles hispànics." (63).

Però, de mica en mica, aquest plantejament entra en crisi en els sectors més radicals del catalanisme. Josep Ma Batista i Roca, destacat militant d'Estat Català -que seguia funcionant amb una notable independència en el si d'E.R.C.- manifesta els seus dubtes sobre la conveniència d'una federació ibèrica (que sembla que limita a les nacions integrades a l'Estat espanyol), i alhora fa algunes consideracions sobre les relacions internacionals dels futurs estats implicats:

En el ressorgir de les nacionalitats de la perifèria de la Península totes som solidàries en la lluita contra l'imperialisme castellà. La causa és la mateixa i és igual lluitar contra aquella hegemonia en el front gallec, en el front basc o en el front català de València, de les Balears o de Catalunya. Tant és així que pot ésser afirmat que un basc compliria amb els seus deures envers Euzkadi lluitant per la llibertat de Catalunya i un català compliria amb els seus deures envers la pàtria lluitant per la llibertat de Galícia. L'essencial és l'alçament contra el domini imperialista del poble del centre de la Península.

Hi ha homes que voldrien resoldre aquest problema amb una Federació Peninsular. Jo, personalment, no crec viable aquesta solució. Cal no oblidar que, contràriament a allò que molts creuen, una federació lliga fortament els pobles. En una federació els catalans hauríem de prendre part molt activa i amb una responsabilitat directa en el govern de la Federació, cosa que representaria distreure una enorme quantitat d'energies a endegar els problemes d'altri que bona manca ens farien per a la nostra missió essencial de desenvolupar la personalitat nacional de Catalunya.

D'altra banda, creure que la Federació Peninsular funcionaria a base d'una perfecta igualtat en la intervenció de les nacionalitats federades és una utopia. Forçosament caldria formar un bloc de les nacionalitats perifèriques per a oposar-se a la influència de Castella. I l'antagonisme sols podria resoldre's i la Federació sols fóra possible, a condició que el bloc perifèric hi exercís l'hegemonia per damunt de Castella. Cosa que tan sols representaria un augment en la despesa d'energies abans mencionada, despesa segurament inútil.

D'altra banda, hi ha la temença que els lligams econòmics entre les nacionalitats peninsulars dificultés llur separació i que l'opinió europea, prou fatigada amb les lluites econòmiques i les traves al comerç que representen les noves fronteres alçades darrerament a Europa, s'oposés a la fragmentació d'un estat en quatre. Cal tenir això en compte.

I cal rebutjar aquella concepció simplista del separatisme que tan sols pensa en la creació d'un estat independent, sense preveure les relacions internacionals que les necessitats obligaran a emprendre tot seguit.

La solució podria trobar-se en un pacte similar al que des del febrer passat lliga els Estats de la Petita Entesa. Sense minva de llur sobirania, s'estableix un Consell de la Petita Entesa format pels Ministres d'Afers Estrangers de cada Estat —Txecoslovàquia, Romania, Iugoslàvia— per a la unificació de la política internacional, i un consell econòmic per a la unificació de la política econòmica dels tres països.

Potser algú trobarà que deixem córrer excessivament la fantasia, preocupant-nos de possibilitats massa llunyanes. Però l'assoliment d'allò que han d'ésser realitats en el futur cal que des del present sigui preparat a base de les creacions actuals. L'amistat d'Euzkadi i Catalunya n'és una.

(*Euzkadi i Catalunya*, «Estat Català», n° 25, 19-VI-1933, p. 1.) (64)

Els dubtes i les ambigüetats sobre aquesta qüestió, i que també vèiem manifestats en els textos de Macià, queden resolts definitivament quan el grup d'Estat Català consuma la seva ruptura amb E.R.C. a conseqüència de les tensions generades pel fracàs de la insurrecció del 6 d'octubre. Amb gran relleu tipogràfic apareixen les Noves orientacions d'Estat Català, aprovades per unanimitat al II Congrés Nacional d'Estat Català: "Autodeterminació. República catalana. Confederació únicament amb pobles de llengua catalana. Política internacional de cara a la pau, a l'alliberació de les nacionalitats oprimides i a l'establiment d'un règim de justícia social arreu del món" (65).

El P.S.U.C. i la Tercera Internacional

En un anterior apartat ja havíem vist com les relacions del moviment obrer català amb les seves Internacionals eren cada vegada més directes. La Federació Comunista Catalano-Balear, afiliada a la Tercera Internacional com a secció regional del P.C.E., restà vinculada a l'organisme internacional des de 1927, data en què trencà amb aquest partit, fins a 1931, que és quan en fou expulsada definitivament. Amb tot, sembla que Joaquim Maurín, secretari de la F.C.C.B., l'any 1930 ja havia decidit que se separaria de la Internacional (66).

Cal esmentar també la constitució d'un Partit Comunista de Catalunya (P.C.C.) per acord del Quart Congrés del P.C.E., l'any 1932, "amb la intenció d'adaptar les formes organitzatives i els mètodes de treball a la situació peculiar de la nació catalana" (67). Aquest P.C.C., vinculat a la Tercera Internacional a través del P.C.E., "fou sempre, en la seva elaboració política, subsidia^{ri} de l'executiu" d'aquest darrer (68).

Sobre els altres partits marxistes anteriors a la Guerra Civil, és oportú de recordar aquí que l'any 1931 Andreu Nin va fundar l'Esquerra Comunista, que, si bé era un partit d'àmbit espanyol, on més força -relativa- tenia era a Catalunya. Aquest par

tit constituïa la secció espanyola de l'Oposició Internacional d'Esquerra (trotskista, precedent de la Quarta Internacional) (69). Per altra banda, el B.O.C., aparegut a l'escena política catalana l'any 1930, renunciava a relacionar-se amb la Tercera Internacional i proposava, en canvi, crear la Federació Comunista Ibèrica (70); però "aquesta denominació fou sempre una entelèquia, atès que fora de Catalunya no hi havia més que uns petits grups de militants i simpatitzants" (71). Quan es fusionaren el B.O.C. i l'Esquerra Comunista per fundar el Partit Obrer d'Unificació Marxista (P.O.U.M.), van redactar una declaració al proletariat espanyol en què es defensava "el distanciament de qualsevol Internacional" (72). La Unió Socialista de Catalunya (U.S.C.) representava una tendència contrària: es relacionà amb la Tercera Internacional per saber si aquesta estaria disposada a acceptar com a secció catalana el futur Partit Socialista de Catalunya sorgit de la fusió de la U.S.C. i el Partit Català Proletari (P.C.P.); segons que sembla, la Internacional Comunista respongué afirmativament (73).

L'esclat de la guerra accelerà i amplià aquesta fusió: S'hi adheriren també la Federació Socialista Catalana del P.S.O.E. i el Partit Comunista de Catalunya. El que aquí ens interessa, però, és que el partit resultant de la fusió, el P.S.U.C., demanà l'adhesió a la Tercera Internacional com a secció catalana, és a dir, la seva incorporació directa a l'organisme. Aquesta li fou concedida el juny de 1939 (74). El lapse de temps transcorregut entre la sol·licitud i la seva aprovació ha fet que alguns recalquin que el P.S.U.C. era, des de la seva fundació, membre de ple dret de la Tercera Internacional, i que d'altres, un xic malèvolament, parlin de "l'adhesió del nou partit a la III Internacional, primer per mitjà del P.C.E. i després com a secció catalana d'aquesta" (75).

NOTES

- (1).- Reproduït per Fèlix CUCURULL, Panoràmica del nacionalisme català, volum I, Edicions Catalanes de París, París, 1975, p.306./V. el comentari que en fa Ferran SOLDEVILA, Història de Catalunya, Editorial Alpha, Barcelona, 1963, ps. 1197-1198.
- (2).- Reproduït fragmentàriament per Fèlix CUCURULL, ob. cit., I, p. 330./V. Lluís Mª de PUIG I OLIVER, Girona francesa. 1812-1814, Editorial Gòthia, Girona, 1976, ps. 31-33.
- (3).- Reproduït a Lluís Mª de PUIG I OLIVER, Catalanisme i afrancesament: Tomàs Puig, Volum II (inèdit). Premi Nicolau d'Oliver de l'I.E.C., 1978, p. 212.
- (4).- V. Alfons MASERAS, La República Catalana, Llibreria Catalònia, Barcelona, 1931, ps. 10-12.
- (5).- Art. 56, ap. 1 del text Estat Català. Projecte de Constitució aprovat pel Congrés Regional Federalista de Catalunya el dia 2 de maig de 1883, Tip. F. Cuesta, Barcelona, 1883; reproduït fragmentàriament per Fèlix CUCURULL, ob. cit., III, ps. 71-78. L'article esmentat hi figura a la p. 75.
- (6).- Reproduït per Ferran SOLDEVILA, dir., Història dels Catalans, volum V, Edicions Ariel, Barcelona, 1974, p. 2882.
- (7).- V. Antoni PUIGBLANCH, Otros anuncios (La Regeneración Política de la España), dins Opúsculos gramático-satíricos, I, Imp. Guillermo Guthrie i d'altres, Londres, 1828, ps. 6-7 del suplement final; reproduït fragmentàriament per Fèlix CUCURULL, ob. cit., II, ps. 29-30 i 92-93.
- (8).- Ignasi de L. RIBERA I ROVIRA, Iberisme, L'Avenç, Barcelona, 1907, ps. 81-82.
- (9).- *Ibid.*, p. 82.
- (10).- Reproduït fragmentàriament per Fèlix CUCURULL, ob. cit., II, ps. 51-52 i 302-303.
- (11).- Ignasi de L. RIBERA I ROVIRA, ob. cit., p. 56.
- (12).- *Ibid.*, ps. 17-18.
- (13).- *Ibid.*, ps. 18.
- (14).- A. ROVIRA I VIRGILI, Resum d'Història del Catalanisme, Editorial Barcino, Barcelona, 1936, p. 62.
- (15).- Ignasi de L. RIBERA I ROVIRA, Ob. cit. p.19.
- (16).- J. A. GONZÁLEZ CASANOVA, Federalisme i Autonomia a Catalunya (1868-1938). Curial, Barcelona, 1974, p. 9.

- (17).- Lluís NICOLAU D'OLIVER, Caliu. Records de mestres i amics, Editorial Selecta, Barcelona, 1973, 2a edició, p. 31.
- (18).- Reproduït per Fèlix CUCURULL, ob. cit., III, ps. 26 i 154-158. En aquestes darreres ps. apareix el text que hem transcrit.
- (19).- V. ibíd. , p. 158.
- (20).- V. ibíd., IV, p. 176.
- (21).- Reproduït a "La Revista", núm. 76 (16-XI-1918), p. 403; i d'aquí, fragmentàriament, a Fèlix CUCURULL, ob. cit., IV, ps. 147-149. El fragment transcrit hi figura a la p. 148.
- (22).- V. Fèlix CUCURULL, ob. cit. IV, p. 92.
- (23).- Ibíd., p. 176.
- (24).- V., p. ex., el manifest publicat a "La Humanitat", núm. 803 (9-VI-1934), reproduït per Fèlix CUCURULL, ob. cit., VI, ps. 151-152, on afirmen acatar la disciplina de les Joventuts d'Esquerra Estat Català.
- (25).- Reproduït a [H. NADAL I MALLOL i Ramon FABREGAT], Macià: La seva actuació a l'estranger, Lletra viva Llibres, Barcelona, 1978, 2a edició, volum II, ps. 140-144.
- (26).- V. Joaquim FOLGUERA, D'esquena al temps, dins "La Revista", núm. 10 (29-II-1916), ps. 8-9; reproduït per Fèlix CUCURULL, ob. cit., IV, ps. 92-94.
- (27).- Reproduït fragmentàriament a ibíd., ps. 146-147.
- (28).- V. ibíd., ps. 26-27 i 129.
- (29).- Reproduït fragmentàriament a ibíd., ps. 96-106. El text transcrit aquí apareix a les ps. 101-102.
- (30).- Publicat a "Messidor", nús. 22-24 (1920), ps. 377-380. El reproduïx Fèlix CUCURULL, ob. cit., IV, ps. 198-207.
- (31).- Fragments reproduïts a ibíd., ps. 298-300.
- (32).- Dins L'altra concòrdia. per una revisió del problema català: la solució liberal i democràtica, Barcelona, 1930. Els fragments que ens interessin són reproduïts per Fèlix CUCURULL ob. cit. IV, ps. 395-398.
- (33).- Reproduït igualment a ibíd. ps. 192-193.
- (34).- Ibíd., ps. 321-322.
- (35).- Ibíd., ps. 36 i 197.
- (36).- Wilebaldo SOLANO, Andreu Nin. Assaig biogràfic, dins Andreu NIN, Els Moviments d'emancipació nacional, Edicions Catalanes de París, París, p. 30.
- (36 bis).- V. Josep Lluís MARTÍN I RAMOS, Els orígens del Partit Socialista Unificat de Catalunya (1930-1936), Curial, Barcelona, 1977, ps. 39-41.

- (37).- V. Fèlix CUCURULL, ob. cit., IV, p. 165.
- (38).- Ibíd., ps. 43 i 270-275.
- (39).- V: M[argarida] T[OMÀS], article Estelrich i Artigues, Joan, dins Gran Enciclopèdia Catalana, volum VII, Barcelona, 1974, p. 132.
- (40).- Macià: La seva actuació a l'estranger, ob. cit., I, ps. 37.
- (41).- Salvador de MADARIAGA, Memorias (1921-1936), Espasa-Calpe, Madrid 1974, p. 17.
- (42).- Macià: La seva actuació a l'estranger, ob. cit., I, ps. 51-52.
- (43).- Reproduït per Fèlix CUCURULL, ob. cit. V, ps. 203-204.
- (44).- V. íd., íd., IV, p. 431 / V. també el discurs fet en la presentació de la candidatura d'E.R.C., a íbíd, p. 55.
- (45).- Reproduït fragmentàriament a íbíd., ps. 149-158. El fragment hi apareix a les ps. 152-153. / Altres textos en el mateix sentit es troben a les ps. 160, 173 i 323.
- (46).- Macià: La seva actuació a l'estranger, ob. cit., ps. 40-60.
- (47).- Reproduïda a íbíd., ps. 304-309. Els fragments transcrits hi figuren a les ps. 305-308
- (48).- Extret d'una entrevista publicada al diari madrileny "El Sol" el 29 de maig de 1931, reproduïda per Fèlix CUCURULL, ob. cit., V, ps. 148-152 (fragmentàriament). El tros transcrit és de la pàgina 151.
- (49).- Macià: la seva actuació a l'estranger, ob. cit. I, p. 52.
- (50).- Extret de "La Publicitat", núm. 17.685 (15-IV-1931), p. 1 i reproduït per Fèlix CUCURULL, ob. cit. IV, ps. 431-432.
- (51).- Ibíd. / Durant aquest període, l'status jurídic de la Generalitat ha estat considerat com el d'un "Estat membre interí de fet" (v. Manuel GERPE LANDÍN, l'Estatut d'Autonomia de Catalunya i l'Estat integral, Edicions 62, Barcelona, 1977, ps. 97-100).
- (52).- V. Fèlix CUCURULL, ob. cit. VI, p. 278.
- (53).- Josep DENCÀS, El 6 d'octubre des del Palau de Governació, Edicions Mediterrània, Barcelona, 1935, p. 42. / V. també íbíd., p. 50.
- (54).- Ibíd. p. 51.
- (55).- R.M., Dictamen sobre la validesa jurídica de l'Estatut Interior de Catalunya i la seva aplicació a l'exili, dins Mi-

d
quel FERRER, La Generalitat de Catalunya a l'exili. Aymà, Barcelona [1977], p. 246.

(56).- J. S. GONZÁLEZ CASANOVA, ob. cit., p. 708.

(57).- Ibid. p. 750.

(58).- V. Fèlix CUCURULL, ob. cit. IV, p. 409. El B.O.C. era a punt de fundar-se. Arquer insistirà en la idea més vegades: v.. p. ex., íd., íd., V, p. 156./ En el mateix sentit s'expressarà Rafael Vidiella durant les negociacions que conduiran a la formació del P.S.U.C. (v. Josep Lluís MARTÍN I RAMOS, ob. cit. p. 230).

(59).- Publicat dins l'article En torno a la cuestión nacional, a "La Batalla", núm. 48 (4-VII-1931), p. 4; reproduït per Fèlix CUCURULL, ob. cit., V, p. 158-160. El fragment copiat hi figura a la p. 159. V. també el que s'hi diu d'Andreu Nin.

(60).- Editorial de "Nosaltres Sols!", núm. 16 (18-VII-1931), ps. 1-2 ; reproduït també per Fèlix CUCURULL, ob. cit., V, ps. 164-167.

(61).- Reproduït igualment per Fèlix CUCURULL, ob. cit., V, p. 213.

(62).- Ibid. ps. 217-220.

(63).- Publicat a "El Poble", nùms. 2 (4-VII-1931) i 3 (11-VII-1931); reproduït per Fèlix CUCURULL, ob. cit. IV, ps. 422-427. El fragment transcrit hi figura a la p. 423.

(64).- Reproduït per Fèlix CUCURULL, ob. cit., V, ps. 429-431.

(65).- Publicat dins "Estat Català", núm. 1 (30-V-1936), p. 2, i reproduït per Fèlix CUCURULL, ob. cit. VI, ps. 425-428. El fragment transcrit hi figura a la p. 427.

(66).- Josep Lluís MARTÍN I RAMOS, ob. cit., p. 49.

(67).- Ibid., p. 81.

(68).- Ibid., p. 83.

(69).- Wilebaldo SOLANO, ob. cit., p. 40.

(70).- Josep Lluís MARTÍN I RAMOS, ob. cit. p. 69.

(71).- Ibid. p. 69.

(72).- V. Fèlix CUCURULL, ob. cit., VI, p. 85.

(73).- Leandre COLOMER, pròleg a Joan COMORERA, Socialisme i qüestió nacional, Undarius, Barcelona, 1977, ps. 13-14.

(74).- Josep Lluís MARTÍN I RAMOS, article Partit Socialista Unificat de Catalunya, dins Gran Enciclopèdia Catalana, ob. cit., XI, 1978, p. 334.

(75).- PARTIT SOCIALISTA UNIFICAT DE CATALUNYA, Projecte de Programa 1976, [Barcelona], 1977, p. 27.